

## **РЕЦЕНЗІЯ**

**ВОЛКОВОЇ Аліни Вікторівни**, завідувачки кафедри соціальної фармації  
Національного фармацевтичного університету,  
кандидата фармацевтичних наук, доцента  
на дисертаційну роботу **МІШИНОЇ Ірини Юріївни**  
**«Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів**  
**фармації на компетентнісній основі»**,  
подану до спеціалізованої вченої ради PhD 8398  
Національного фармацевтичного університету МОЗ України,  
що утворена наказом від 28.03.2025 р, № 48-Адм.  
для розгляду та проведення разового захисту дисертації  
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я»  
за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація»

**Актуальність теми дисертації та зв'язок з науковими програмами, планами, темами.**

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена зростаючими вимогами до якості фармацевтичної допомоги та послуги, необхідністю підвищення професійної мобільності спеціалістів фармації (СФ), а також потребою в системному оновленні знань і вдосконаленні практичних навичок СФ в умовах реформування системи охорони здоров'я України та її адаптації до європейських вимог і стандартів.

На сьогоднішній день безперервний професійний розвиток (БПР) є обов'язковим елементом професійної діяльності СФ, що закріплено на законодавчому рівні Постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 р. №725 «Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» та Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 10.11.2022 р. №2016 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку фахівців з фаховою передвищою, початковим рівнем (короткий цикл) та першим (бакалаврським) рівнем вищої медичної і фармацевтичної освіти та магістрів з медсестринства». Таким чином в Україні акцентовано увагу на необхідність

модернізації системи БПР, орієнтованої на отримання професійних компетентностей, які відповідають сучасним вимогам сфери охорони здоров'я.

Незважаючи на наявність нормативно-правового регулювання БПР СФ, окремі аспекти його практичної реалізації, зокрема кількість та механізми нарахування балів, ведення та перевірки портфоліо СФ, залишаються невизначеними. Попри зростаючу увагу до концепції компетентнісного підходу, існує недостатній науковий та методологічний рівень розробки питань щодо вдосконалення БПР СФ на компетентнісній основі.

Для вирішення цього питання дисертанткою було досліджено потреби роботодавців та СФ щодо актуальних професійних та загальних компетентностей працівників фармацевтичного сектора сфери охорони здоров'я. Дослідження охоплює керівну посаду фармацевта (фармацевт за фахом фармацевт-організатор) та посади: фармацевта, асистента фармацевта, фармацевта клінічного. Водночас для оптимізації підбору заходів БПР було запропоновано універсальний інструмент – карта посади.

Все вищезазначене свідчить про безумовну актуальність дослідження БПР СФ на компетентнісній основі, яке має суттєве теоретичне та практичне значення і відповідає сучасним потребам системи охорони здоров'я, а також пріоритетним напрямом розвитку післядипломної фармацевтичної освіти.

### **Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертаційна робота Мішиної Ірини Юріївни виконана згідно з планом науково-дослідних робіт Національного фармацевтичного університету за темою «Організація фармацевтичної справи, менеджмент і маркетинг у фармації» (номер державної реєстрації НДР 0114U000954).

### **Наукова новизна дослідження одержаних результатів.**

Тема дисертаційної роботи є актуальним напрямом досліджень, що вирішує наукову проблему обґрунтування науково-практичних підходів до підвищення професійної компетентності СФ в умовах впровадження системи БПР, заснованої на компетентнісному підході з урахуванням сучасного законодавства в цій сфері та напрямів європейської інтеграції.

У дисертації *уперше*:

- проведено аналіз функціональних обов'язків фармацевта-організатора, фармацевта, асистента фармацевта та фармацевта клінічного, що дозволило виокремити ключові загальні та професійні компетентності для ефективного виконання їх обов'язків в умовах воєнного стану та економічної кризи в Україні;
- визначено фундаментально-концептуальні засади діяльності фармацевта клінічного в закладах охорони здоров'я, проведено їх оптимізацію і конкретизацію з урахуванням сучасних вимог законодавства та євроінтеграційних напрямів розвитку цієї сфери;
- розроблено посадову інструкцію фармацевта клінічного, яка відповідає сучасним вимогам професійної діяльності, результатам експертного оцінювання та принципам компетентнісного підходу; створено карту посади для СФ, яка стала інструментом для оцінки ефективності діяльності СФ та підбору індивідуальної освітньої траєкторії та заходів БПР;
- визначено шляхи інтеграції концепції growth mindset у систему БПР та розроблено опитувальник для оцінки її наявності у СФ, а також розроблено відповідні заходи БПР, спрямовані на підвищення адаптивності СФ в умовах воєнного стану та економічної кризи в країні.

За результатами проведеного дослідження *вдосконалено*:

- метод анкетного опитування експертів щодо змісту професійної діяльності СФ;
- аналіз продуктивності, результативності СФ, які дозволяють об'єктивно оцінювати і відстежувати професійний розвиток персоналу.

У роботі *набули подальшого розвитку*:

- інтеграція результатів досліджень в освітні програми післядипломної освіти СФ для підвищення їх підготовки;
- вдосконалення інструментів для оцінки ефективності персоналу в аптечних і медичних закладах, зокрема через розробку нових методик моніторингу професійних компетенцій та якості виконання функціональних обов'язків.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що у сукупності вони становлять теоретичну і науково-методичну базу для вдосконалення системи БПР СФ на компетентнісній основі. За результатами наукового дослідження розроблено методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять та самостійної роботи СФ «Організаційно-економічні аспекти діяльності фармацевтичних закладів», дві робочі програми: робоча програма освітнього компонента «Організаційно-економічні аспекти діяльності фармацевтичних закладів» в межах освітньої програми «Організація і управління фармацією»; робоча програма освітнього компонента «Цикл спеціалізації «Організація і управління фармацією»» в межах освітньої програми «Організація і управління фармацією», які були впроваджені в освітній процес кафедри організації, економіки та управління фармацією Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Національного фармацевтичного університету.

Практичне значення одержаних результатів підтверджено 8 актами впровадження.

**Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.**

Дисертаційну роботу виконано на сучасному науковому рівні. Використані авторкою методи наукових досліджень відповідають поставленим завданням і чинним вимогам, вони є об'єктивними та обґрунтованими, що забезпечує достовірність отриманих результатів. Висновки дисертаційної роботи послідовно сформульовані та логічно пов'язані з основними положеннями дослідження.

Отримані дисертанткою результати оприлюднені у фахових наукових виданнях та збірниках матеріалів наукових конференцій.

Результати дисертаційної роботи Мішиної І. Ю. є перспективними для застосування в системі післядипломної освіти СФ та можуть бути використані у подальшій науковій діяльності.

**Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.**

Дисертаційна робота Мішиної І. Ю. в цілому відповідає вимогам

Міністерства освіти та науки України, що висуваються для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота викладена на 394 сторінках машинописного тексту, складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі авторкою обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, зазначено її зв'язок з науковими планами закладу вищої освіти, де виконувалася робота. Сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено перелік використаних методів, а також висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Окремо відзначено особистий внесок здобувачки в проведення дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні підходи до організації безперервного професійного розвитку в системі післядипломної освіти» наведено результати огляду літератури. Дисертантка проаналізувала історичний розвиток БПР та впровадження компетентнісного підходу в освіту.

У роботі авторка детально описує еволюцію системи БПР від традиційної післядипломної освіти до сучасних моделей навчання з використанням цифрових технологій, мислення зростання та персоналізованого підходу.

Дисертанткою проаналізовано нормативно-правову базу та організаційні моделі БПР у розвинених країнах світу, визначено їх особливості для фармацевтів, асистентів фармацевтів та фармацевтів клінічних. Авторкою проведений аналіз сучасного стану системи післядипломної підготовки СФ в Україні. Були виявлені невідповідності існуючих законодавчих вимог професійного стандарту за професіями «Фармацевт», «Асистент фармацевта», «Фармацевт клінічний» та Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» з існуючими потребами роботодавців.

У роботі обґрунтовано ефективність компетентнісного підходу як основи для формування змісту освітніх програм, встановлено його відповідність європейським освітнім стандартам та вимогам ринку праці.

*У другому розділі* авторкою обґрунтовано мета, об'єкти, предмети, напрями та методи, які були застосовані під час проведення дослідження.

*У третьому розділі* дисертаційної роботи авторкою наведено результати проведеного ґрунтовного дослідження професійної діяльності СФ різних посад – фармацевтів-організаторів, фармацевтів, асистентів фармацевта та фармацевтів клінічних.

На основі результатів експертного опитування були визначені ключові професійні та загальні компетентності, необхідні для ефективної роботи в сучасних умовах. Авторкою здійснено детальний статистичний аналіз визначених компетентностей та проведено їх ранжування в порядку спадання кількості згадування цих навичок респондентами. Було встановлено, що набір компетентностей для кожної посади СФ залежить від функціональних обов'язків та інших аспектів.

*У четвертому розділі* дисертаційної роботи проведено дослідження шляхів удосконалення професійних компетенцій СФ в системі БПР за допомогою розробки посадових інструкцій, карти посади та визначення ключових показників ефективності. Авторкою встановлено, що відповідальність, професійна обізнаність та здатність до вдосконалення кваліфікації є основними чинниками ефективної діяльності СФ, які мають бути враховані в освітніх програмах та кваліфікаційних вимогах при підборі персоналу.

Розроблено посадову інструкцію фармацевта клінічного, що враховує сучасні законодавчі вимоги та підкреслює особливу роль фармацевта клінічного у сфері охорони здоров'я.

На основі проведених досліджень авторкою сформовано відповідні КРІ діяльності СФ, орієнтуючись на принципи резильєнтності, що стали важливим компонентом карти посади СФ. Дисертантка розробила карту посади СФ, як зручний інструмент для визначення потреби в підвищенні кваліфікації та оптимізації підбору заходів БПР.

*У п'ятому розділі* дисертаційного дослідження представлені науково-методичні рекомендації щодо удосконалення БПР СФ. Авторкою розроблено

методичні рекомендації в рамках навчання керівників аптек на курсах підвищення кваліфікації, що охоплюють ключові напрями — правове регулювання, економіку, оподаткування, кризовий менеджмент та розвиток резилієнтності. Запропоновані рекомендації мають практичну спрямованість, включають кейс-методи та інструменти формування індивідуальної освітньої траєкторії, що забезпечують гнучкість і адаптивність СФ до сучасних умов.

У рамках дослідження авторкою розроблено дві робочі програми, які спрямовані на вдосконалення професійної підготовки та розвиток ключових компетенцій СФ, і включають управлінські навички, знання з економіки, правові аспекти та психологічну стійкість.

У дослідженні авторкою був здійснений аналіз можливості впровадження концепції *growth mindset* у систему БПР СФ в Україні. Дисертантка оцінила рівень обізнаності СФ щодо цієї концепції та визначила бар'єри та переваги застосування мислення зростання в їх професійній діяльності. Дослідження містить практичні рекомендації для впровадження концепції *growth mindset* в освітній процес, на прикладі кейсу «Впровадження нової системи електронного документообігу в аптеці».

*Висновки* дисертаційної роботи ґрунтуються на результатах дослідження, стосуються всіх важливих змістовних складових роботи, відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Порушень академічної доброчесності при розгляді дисертаційної роботи Мішиної І. Ю. не виявлено.

**Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях.**

За матеріалами дисертації опубліковано 24 наукові роботи. Серед них 4 статті, з яких 1 стаття у виданні, що індексується базою даних Scopus та 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в іноземному виданні, 2 статті у збірниках наукових конференцій. Одержано 4 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір. Матеріали фрагментів дисертаційної роботи опубліковано у 16 тезах доповідей. Підготовлено 1 методичні рекомендації.

## **Дискусійні положення та зауваження до змісту і оформлення дисертаційної роботи.**

Дисертаційна робота оформлена відповідно до чинних вимог, містить усі необхідні ознаки актуальності. Результати дослідження мають наукову новизну та практичну значущість, висновки є логічними та висвітлюють результати проведеного дослідження повною мірою. Проте, в процесі рецензування були висловлені деякі зауваження та пропозиції:

1. У підрозділі 2.2 «Загальна методика та методи проведення дослідження» доцільно було б представити у вигляді схеми або таблиці етапи проведення дисертаційного дослідження із зазначенням використаних методів дослідження на кожному етапі.

2. У розділі 3 «Аналіз професійної діяльності спеціалістів фармації в сучасних умовах» представлені результати ранжування компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків фармацевтом-організатором (рис. 3.1), фармацевтом (рис. 3.6), асистентом фармацевта (рис. 3.13), доцільно було б навести за текстом та відобразити на відповідних рисунках їх розподіл на загальні та професійні.

3. У підрозділі 4.4.2 «Оцінка профілю компетентності спеціалістів фармації на основі карти посади» наведено результати розробки розділу карти посади СФ щодо планування БПР. Потребує роз'яснення, яким саме чином пропонується формувати загальний каталог заходів БПР? Чи передбачається включення заходів БПР від декількох провайдерів освітніх послуг?

4. За текстом дисертації зустрічаються поодинокі орфографічні, граматичні та стилістичні помилки

При ознайомленні з текстом дисертаційної роботи виникли запитання, які доцільно обговорити під час наукової дискусії:

1. У підрозділі 3.4. дисертаційної роботи наведено результати ранжування наказів Міністерства охорони здоров'я України за їх важливістю та частотою застосування в професійній діяльності фармацевта клінічного. Поясніть



включення до переліку для аналізу виключно наказів Міністерства охорони здоров'я України.

2. Чи було проведено апробацію розробленої вами карти посади СФ представниками практичної фармації – наприклад, відділами по роботі з персоналом аптекних закладів?

Слід підкреслити, що вищевказані зауваження та дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

### **Загальний висновок.**

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Мішиної Ірини Юріївни «Наукове обґрунтування безперервного професійного розвитку спеціалістів фармації на компетентнісній основі» (науковий керівник – доктор фармацевтичних наук, професор Зарічкова Марія Володимирівна) є завершеною науковою працею, у якій досягнуті поставлена мета та завдання дослідження, відсутні порушення академічної доброчесності, і яка відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її авторка, Мішина Ірина Юріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

### **Рецензент**

завідувачка кафедри  
соціальної фармації  
Національного фармацевтичного  
університету,  
кандидат фармацевтичних наук,  
доцент

Аліна ВОЛКОВА